

partes laborem, ut non una gens, sed multiplex & quasi de integro procreata videretur: tam altam tamque imperviam apud ipsos arcana religionem, ut quo tempore meditata dudum peragebantur consilia, eodem fuisse suscepta putarentur.

Mitto jam dicere quam peritos, quam solertes Gallia protulerit rei bellicae artifices & architectos: quam faciles ac compendiosae inita fuerint ad expugnationes urbium viae: quantum in castris vigeat ordo disciplinae, quanta apud omnes scientia rei militaris; quam vel hostes ipsi ita stupuerunt interdum, ut in singulis militibus Duces totidem, in Ducibus totidem Imperatores venerarentur. Sic, Regum Maxime, caelestis illius sapientiae, quam singulari Superum munere nactus es, partem aliquam diffundis in tuos; neque quisquam est, qui ad luminis tanti splendorem non collustretur.

Quod si consilio & rei bellicae solertia adeo praestitere Galli caeteris gentibus: quanto superiores virtute & facinorum illustrium gloria fuisse dicendi sunt? Tam diu est ex quo addictam sibi fortitudinis laudem Gallia vindicat; ut Gallum esse idem omnino sit, ac esse fortem: vixque jam Heroes nostri ab ea praedicari se parte sustineant, quam imis pariter ac summis communem esse fateantur.

Enimvero quem e Gallis tandem deficeret animus in adeundis periculis, qui in ipsis Regii Sanguinis Principibus egregios animae magnae prodigos ac contemptores agnoscat? Esset aliquis lentus ac reses, cum aut sustinendus, aut lacessendus hostis est, qui Contiacum aut Borbonium viderit ad Stinkerkam medias inter neces imperterritos, & redivivam in se Condai Magni virtutem attonitis hostibus exhibentes?

Qui conspexerit olim Enguineum aut Limburgi moenia perrumpentem, aut dejectum ab equo suffosso parentem dum ad Senefsum relevat, oppositu corporis igneos globulos tam caro capiti defendentem? Qui Philippum meminerit ad Casellam sic oblitum periculi, ut, dum victum hostem urget acrius, multis hinc atque hinc ictibus peteretur; vixque id ad aliquam fortitudinis laudem pertinere existimaret? Qui spem Regni dulcissimam, praesidium Galliae, Populorum amores Delphinum obstupuerit, vel cum in Germania lacefferet hostes in propugnaculis, vel cum erumpentibus undequaque aetatis glandibus Philippoburgum expugnaret? Qui denique Ludovicum ipsum, unde Gallici Imperii securitas, gloria, salus dependent, non sine gravi trepidatione suspexerit toties gravissima volantis undique plumbi discrimina erecto vultu despicientem?

Unum est quod verear, Auditores, ne illustriora pleraque fortitudinis Gallicae exempla, quae sunt edita passim toto hoc saeculo, splendidius, quam magnifice decantata, vix edi potuisse olim existimentur; &, quam fabulosis paene Heroibus fidem hodie denegamus, eandem Gallorum facinoribus denegandam nepotes nostri arbitrentur.

Nam si Graecia sua mendax in historia visa est, cum stratum pontibus Hellepontum narrat a Xerxe, & Abydo Seston admotam: an veraciores Galli suis in Annalibus videbuntur, cum impositum a Ludovico Justo referent Oceano frantum, & properantem obsessae urbi classem hostium interjecta medios in fluctus mole fuisse compressam, nisi superstites adhuc superbi illius operis reliquiae fidem vel ab invita posteritate extorqueant?

Quod vero de junioris Alexandri victo-

victoriis produnt historiarum monumenta, id si vix ac ne vix quidem creditur non oblitum aliquo adulationis fuco; num æquius olim sibi persuadebunt qui legent, primum hoc fuisse Condai Magni in re bellica specimen, ut retundere collectas Iberiae vires; eundem vix affecutum annos unum & viginti decretoriis praeliis extitisse sexies victorem; & cum in una urbe capienda Graeciae totius Heroes decem annos olim contrivissent, novum Heroa Gallicum uno anno urbes decem fortissimas expugnasse?

Ubi vero ventum fuerit ad illa virtutis Heroicae prodigia, quibus foetam Ludovici Magni historiam admiramur: cum narrabitur tranatos a Gallis rapidissimos fluminis Rheni vortices, dum hinc accenderet animos invicti Regis praesentia, inde facinus spectaret hostis ex adverso litore, & aetata circum undique grandaeo perplueret, quantus erit posteritatis stupor, quanta admiratio? quae collatis inter se aetatibus noverit, idem a Romanis Heroibus susceptum toties & irritum semper conatu fuisse pertentatum.

Jam cum urbes quatuor & quadraginta uno mense occupatas; Sequanorum fines trium hebdomadarum spatio Gallicae ditioni adjectos; conjurantes mutuam in foedus, Bataviam, Iberiam, Germaniam accisas feliciter & ad unius pacis amorem adductas; cum per asperas hiemes, per madida luto & corrupta imbribus loca, spectantibus florentissimis exercitibus, haec aggressos fuisse Gallos, disjecisse, occupasse, quae conditionem, ut vincerentur, non habebant: cum victores ubique, ubique triumphantes, victos nusquam, nusquam infractos aetates venturae intelligant, an non adscita de veteribus fabulis plurima vel suspica-

Le Jay, Tom. I.

buntur, vel felices certe Gallos praedicabunt, quibus ab invicto Imperantis robore virtus eadem, pares animi afflarentur.

Quid enim tam insolens, tam incredibile veteres historiae proferant, quod sternere viam possit vel ad ista, vel ad reliqua Gallicae fortitudinis miracula aut suspicienda minus aut proniori fide excipienda? Scrutamini per me licet reconditores totius antiquitatis latebras; excutite diligenter aetatum, locorum, nationumque omnium monumenta: revocate in memoriam celebrata magnificentius Poetarum commentis ac fabulis saecula: prodibit, credo; ex illa caliginetemporum, ex illa totius vetustatis serie exurgeret populus aliquis, in quem hostis tam multiplex, tam potens, tanta animorum contentione, tam diu, tam pertinaciter, terra marique conjuravit? qui sibi relictus uni, suis fretus unis viribus, contra vim simul ac dolos habuerit dimicandum? cujus in solo nulla pars quae non impereretur, & exitio designata non foret?

In iis rerum angustiis quis tandem exerendae virtuti Gallicae locus relinquatur? quae spes parandae splendidis quibusdam facinoribus gloriae affulgebat? quo pacto lacessendus & urgendus hostis, qui a fronte, a tergo, ab utroque latere sustinendus incumberet? An non actum iri satis bellè cum Gallica gente videbatur, si nihil partae olim in bello gloriae deperderet? si totius Europae formidabilem impetum cum aliqua defensionis laude sustineret?

Nempe hoc sibi Galli vindicent aut agnoscant suum, quod illustriori gloria vacaverit. Illos aut difficultas operis, aut numerus hostium, aut periculi magnitudo deterreat, qui felicibus Ludovici Magni temporibus procreati continua fatorum ex-

Ec perien-

perientia didicerint, sub tanti Regis auspiciis pugnare idem esse ac vincere.

Sensit enimvero Europa tota quibuscum sibi res foret. Vidit laceffentes ultro, qui oppugnandi censebantur: victores semper triumphantefque obstupuit, quorum certam ad perniciem tanto cum apparatu adularat. Sed ista, video, pertinent ad Gallorum felicitatem, quæ ipsorum in consulendo solertiam, fortitudinem in agendo consecuta est.

Etsi non est rerum illarum felicitas, quam præstare quisquam de se ipso possit, neque culpandus videretur ille, cui successerit minus feliciter, si nec in deliberando prudentia, nec animus in exequendo defuerint: tamen est hæc perverfitas, dicam, an fatalis error multorum, ut ex eventu solo res æstiment, neque prudentem quemquam fuisse putent aut fortem, qui fortunatus idem non extiterit. Absit, Auditores, ut tam prava quorundam hominum opinione abuti velim ad gentis Gallicæ prædicationem; aut collaudandos putem Gallos à felicitate suarum exitu, nisi maturitate consilii atque virtutis præstantia, quod jam confectum à nobis est, fortunam servire sibi vel repugnantem, & suis addictam signis famulari coegissent.

Ecqua porro natio est tam confidens sui, tam ambitiosa votis in suis, quæ à Superis, tot ac tantas res audeat optare, quot & quantas Superi ad Gallos detulerunt?

Mirabatur olim Princeps Trojanus, cum delatus tempestate fuisset in Africam, suasque & suorum pugnas ad Trojam in tabulis depictas oculis perlegeret; mirabatur, inquam, tam longè propagatam fuisse rerum à se gestarum famam, & conversus ad socios, mœrorem inter & gaudium

exclamabat; *Quæ regio in terris nostris non plena laboris!*

Quanto id æquius ac gloriosius prædicari de gente Gallica potest, Auditores? Nam quæ plaga tandem, quæ pars in hoc orbe universo, quam Galli vel non illustraverint laboribus suis ac triumphis, vel nominis sui fama non impleverint?

Testis est Flandria, cujus partem longè optimam ditioni suæ adjectam Galli gloriantur. Testis est Batavia, quam oblitam fidei & obsequii parum memorem trium provinciarum & quadraginta urbium expugnatione emendarunt. Testis est Iberia, quam in fines Galliarum longè lateque grassantem multiplici victoria represserunt. Testis est Burgundia Sequanorum, quam semel atque iterum occupatam sui juris fecerunt, & extinctis veteribus odiis cum altera Burgundia conjunxerunt. Testis est Germania, quam ab utroque Rheni latere felicibus armis domitam expugnarunt. Testis est Hungaria, quam victis ad Arabonem Ottomanis, ab infami servitute defenderunt. Testis est Alfacia, quam æterno fœdere Gallico Imperio mancipatam ab Hæresis dominatione ad avitam Religionem traduxerunt. Testis est Suecia, quam in Gallica societate constantem ab æmulorum injuria vindicarunt. Testis est Britannia, quam utrique Oceano dominantem ingenti clade toties affecerunt.

Testes vero jam omnes oræ, atque omnes exteræ gentes ac nationes; denique maria omnia, cum universa, tum in singulis oris omnes sinus atque portus.

Nam quid dicam Tripolim in Syria; quid in Africa Tunetum & Algerium globis igniferis attrita? Quid memorem exscensione facta Genuam incensam castigatamque, & ad culpam eluendam primores urbis Lutetiam.

tiam accersitos? Quid definitam loquar Imperii Gallici & Turcici æqualitatem, & dum natio illa reliquos populos insolentiùs despicit, parem inter sedendum honorem Oratori Gallico & supremo Visiri delatum? Quid adjiciam accitos longiùs Gallici nominis fama ex Siamensi regno Oratores, & ad contemplandam propiùs Ludovici Magni gloriam impulsos?

Hæc sunt illustria rerum à Gallis toto hoc Sæculo feliciter gestarum monumenta: quæ si perlustrare curiosius quis velit, excurrat ille tantisper in Galliarum limites; & quam feliciter fuerint propagati, ex quo rerum habenas Domus Borbonia moderatur, secum expendat.

Hic, ubi Picardiæ finibus Gallia terminabatur, eandem video provinciam ultra Atrebatensem, & totum Flandriæ Comitatum longè propagatam. Illic Campaniam habebat olim pro repagulis; nunc Alfacia, quam longa est, & continua Rheni fluminis ripa continetur. Inde offerebat se se Burgundia, quæ nullis olim munita aggeribus, nullis propugnaculis defensa latus apertum hostibus objiciebat; hodie Sequanorum finibus, & arcibus circumvallata fortissimis defenditur. Sic provinciæ Lugdunensi Sebusianus ager adjectus, Occitaniam Ruscinonensis regio protegit ac tutatur. Ac si reliquis à lateribus protensa ulteriùs Gallia non cernitur, cogitet ille, quisquis est, Auditores, nihil ab ea parte præter maria vel perpetuos montes Gallicæ virtuti fuisse objectos.

Mox ad reliqua victoriarum nostrarum trophæa & perillustres reliquias oculos advertat. Observet idem sedulò urbium multitudinem, varietatem castrorum, propugnaculorum robur, quæ ad tutandos secundæ Martis fructus provisæ sunt; numeret, si

potest, quot erepta domitis per tot annos hostibus tormenta bellica nostris jam tegendis mœnibus inserviant; agnoscat & perlegat in singulis varia variorum populorum, & nomina; & stemmata. Ingrediat singularum artium civitatumque Armamentaria, & enses, loricas, scuta, galeas, aliaque id genus, triumphorum nostrorum monumenta admiretur. Suspicat appensa templorum tholis, & distincta tot Principum, tot Regum, tot Provinciarum Regnorumque insignibus vexilla.

Hæc porro sunt ejusmodi, Auditores, ut, si vel taceant Annales hujus Sæculi, vel si magnitudo novitasque facinorum agrè fidem inveniunt, iis tamen minimè liceat obtrectare. Quamobrem si cui populo parta toto hoc Sæculo bellicis rebus gloria primas deferre debeat, quis dubitet eandem Gallis vindicare, quos armorum solertia, virtute ac felicitate constat cæteris tantopere nationibus præstitisse?

Hunc affecuta dignitatis apicem Gallia quid aliud vel postulandum deinceps à supremo Numine, vel etiam optandum habeat, nisi ut venturis deinde sæculis, cum assurgere altiùs non posse videatur, in hoc fatigio gloriæ collocata sic perseveret, ut suis exemplo, exteris admirationi, utrisque magno cum Religionis, tum fortitudinis documento sit?

Quamquam confide, Gallia, ecce uberioris etiam incrementi spem tibi novam eandemque certam sufficit singularis illa, quæ Principum nostrorum ac regni Gallici fatis invigilat Providentia. Has illi debemus immortales gratias, quod clarissima Imperii nostri lumina non uni tantum sæculo ostentavit; & quos majore, ut sic loquar, labore efformaverat, eosdem singulari quadam vo-

Iuptate pluribus sæculis commodaret. Ita Clodovæum, ita Carolum Magnum, ita Philippum Augustum, ita Henricum Magnum, viros pluribus dignos sæculis, non uni sæculo voluit esse superstites. Ita & Virum immortalitati natum Ludovicum Magnum ætatis jam hujus gloriam, alteri etiam ætati incolumem reservat.

Fortunatum omni ex parte Parentem, qui dignum se nactus sit Filium, & præclaris tot suis dotibus imitandis parem: quem tam splendida virtutum exempla non terreat, sed incendat! Feliciorum Avum, qui in tanto Nepotum numero, tanquam totidem in speculis fidam sui imaginem possit contemplari! Felicissimam Galliam, quæ in hoc Sæculi renascentis aditu, duraturæ felicitatis tot obides, tot perpetuandæ gloriæ certa pignora sibi gratuletur.

Nam quid illa sibi jam non adpromittat ex lætissima juniorum Principum copia, qui ipsius in sinu tam feliciter adolefcunt? Quo illi non promovebunt apud te, ò Gallia, Religionis gloriam; qui tam altos in ætate tam tenera de Religione sensus imbiberunt? quibus de penitissimis rerum sacrarum mysteriis nihil latet? quos in obeundis divini cultus officiis tam pios, tam Religiosos admiramur?

Quod si rerum tuarum splendor, aut mala vicinorum æmulatio novos tibi hostes suscitabunt, qui beatam illam, qua nunc frueris, tranquillitatem ac pacem olim interturbent; quanta partæ jam bellicis rebus gloriæ seges accedet ab eisdem Heroibus; quos invicti Parentis & Avi tot imitanda prodigia acrioribus stimulis accendunt? Dedit jam ad Compensandam castra suæ in bello solertiæ virtutisque specimen, quem pro-

vida felicitatis tuæ fata tibi Principem olim destinant, serenissimus Burgundiæ Dux; & vel ex ludicra umbratilique palæstra facere conjecturam debuisti, quantus in veris crudioribusque pugnis, cum erit tempus, futurus sit.

Neque tu verò tam studiosa bonarum Artium, ò Gallia, leve præsidium invenies in Augustis Fratribus, qui politioribus exculti Literis, & earum pretium norunt, easdemque promovendæ regnorum gloriæ pariter ac felicitati natas didicere.

Nihil igitur superest ultra tibi quod precemur, ò Gallia, nisi ut Avum, Parentem, Nepotes, longos per annos videre incolumes possis. Sic erit, ò Deus Immortalis; & quæ facimus vota pro felicitate Domus Augustæ, ultro exaudies. Agitur gloria tua, agitur dilectissimi tibi populi salus, ut, quos ad Religionis tutelam, ad præsidium Galliæ procreasti, in iisdem tuendis conservandisque, tuis ipsius beneficiis faveas; & hanc tantam spem novi Sæculi ratam habere velis.

JACOBI II.

MAGNÆ BRITANNIÆ

REGIS

LAUDATIO FUNEBRIS.

Habita Anno D. M. DCC. I.

ORATIO IV.

Reptum nobis luximus ex hoc loco paucos ante menses amantissimum Principem *; ecce novi luctus hodierna die seges exurgit. Illustrissimi Ecclesiæ Principes, Præ-

* Philippum Ducem Austriæ, unicum Regis Fratrem.

fides.

fides Illustrissimi, Amplissimi Senatores, Viri omnium Ordinum Ornatissimi. Luget enim verò amicam hospitem Gallia, Regem optimum Angliæ desiderat, Religio defensorum acerrimum requirit. Felicem tamen vel in dolore suo fortunatamque nimis Galliam; quæ fausta Jacobi II. primordia jam olim suspexerat, & ultimos morientis ejusdem spiritus excepit! Rerum ab eo gestarum testis per tot annos miratrixque perpetua, habebit semper, unde tanti Principis hospitio lætetur, & suavissima suæ cum eo necessitudinis recordatione, desiderii sui acerbiter leniat.

At doleat Angliæ ademptum sibi publicæ quietis ac diuturnæ pacis conciliatorem; Religio Parenti optimo acerrimoque vindici studeat parentare. Imò, imò præcipuas in communi luctu partes hodie Religio sibi vindicet; & quanto se illustrius à religiosissimo Principe ornatam meminuit; quanto cupidius amatam se fuisse gloriatur, tanto se in referendis gratiis alacrior, tanto ad exornandam beneficentissimi Regis memoriam paratior existat.

Nos verò quos impensè fovit inter ceteros vivens ac moriens Jacobus; quibus præsidium, gratiam, & quod multo pluris ducimus, tenerimum amorem semper impertit; quorum fidei ac studio delicias suas, regales liberos, ipsosque animi sensus arcenos ultro credit; an non commodabimus hodie Religioni vocem, & aliquam tam honorifici muneris in partem veniemus? Ah! potius filere pudeat, ubi Religionis res agitur, ubi debitum gratus ac memor animus obsequium exigit.

Erumpat igitur tam felicem nacta dicendi campum solemnem Oratio, & quoniam totam hanc sibi Religio postulat, nefas sit quidquam di-

Le Jay, Tom. I.

cere, quod non referatur illuc, aut eodem minus pertinuisse videatur. Hoc ipsum laudationis genus, si quid obsequii nostri ratio pios Manes adhuc sollicitet, unum magis omnibus Jacobo placeat; cujus cogitationes omnes, curæ, contentiones eò spectavere demum, ut fidelem Religioni, tota, quam longa fuit, vita, operam exhiberet. Suffragabitur & mihi in hac parte summi Pontificis auctoritas, qui, audita Jacobi II. morte, plenus eo studio, quod Religionis amor inspirat, sacro ipse in confesso tanti Principis Religionem ac pietatem magnificis laudibus profecurus est.

Neque tamen exclusas ab eo quis putet reliquas mentis animique dotes, quæ natum moderandis sceptris Principem commendare solet; verum illas omnes in Jacobo Magnæ Britannia Rege, sic effuluisse, spero, quibus intelliget; ut impensè Religionis studio cederent, & suum ab eo splendorem mutuarentur.

Tripartita Jacobi II. vita, triplicem id efficiendi, quod ego proposui, viam sufficit. Sic enim tribus illis gloriosæ vitæ partibus Religio præfuit, ut easdem moderaretur semper, neque fieri quidquam pateretur, quod illa non præscripsisset. Dignus folio Jacobus, antequam illud capesseret, & hæres Imperii legitimus, maluit subire periculum excidendi debito successionis jure, quam desertor Religionis, aut dissimulato videri; hoc Primum. Adeptus solium Jacobus ejusdemque pacificus possessor, non timuit Regno carere, dum Religioni servit; hoc Alterum. Denique orbatus folio Jacobus, nec oblitus quidquam, ut amissum reciperet, omnia deinceps, Religione beatus sua, contempsit; hoc Tertium. Sic in conditione vitæ tam varia, tam difficili, tam perturbata, regis ubi-

Ec 3 que

que claris virtutibus, Religionis laude clarior Jacobus extitit; hoc porro tergemina Orationis parte dum persequor, vestra me dicentem benevolentia sustentate.

I. Pars. Non erit hic operæpretium, Auditores, conquirere longius peregrina testimonia, unde quisvis intelligat, quàm dignus folio Jacobus videri debuerit, antequam illuc evehetur. Sileat enimvero tota Britannia; testis hodieque meminisse Gallia possit, quanto virtutum comitatu fretus in spem triplicis Coronæ Dux Eboracensis olim adulesceret. Fatali quadam necessitate temporum medio patriæ de sinu raptus statim ab juventute, quod non habuerat inter suos, tutum apud nos perfugium invenerat; neque opinor sine peculiari Dei omnipotentis consilio, qui posita nobis ante oculos tanti Principis primordia esse voluit, ut edendis ab eodem sub vitæ finem miraculis unusquisque nostrum facilius assuesceret.

Nec otiosa fuit apud nos Eboracensis Ducis juvenus, nec vulgaribus factis consignata. Nolim ego miserimi illius temporis refricare memoriam, cum intestinis agitata discordiis Gallia suas in se ipsam vires converteret. At recordari tamen non pigeat, quàm utilem rebus nostris operam Jacobus navaverit. Fortis miles, Dux strenuus, sapiens Imperator erumpere viriliter, quocumque res posceret: dignus jam tum, suo in Ludovicum studio, cui tanto cum foenore gratiam Ludovicus olim rependeret.

Quantum enim verò, quàm multiplex ad Mussipontum, ad Stambas, ad Atrebatum, ad ipsa Divi Antonii suburbia solertiæ, fortitudinis, prudentiæ specimen edidit. Non testabor hic Annalium nostrorum fidem, apud quos illustribus consecratam mo-

numentis Eboracensis Ducis gloriam legimus. At appellabo Turennum, perpetuum rerum ab eo gestarum spectatorem; qui singulari junioris Principis captus solertiæ, & matura supra modum ætatis ad rem militarem indole, sic tyronem erudiebat, ut sapientissimi jam tum Imperatoris sagacitatem in eo miraretur. Appellabo Condæum, quàm peritum, Auditores, ac sincerum bellicæ virtutis æstimatorem! qui pugnante media in acie Jacobum expertus non semel, cum aliquando interrogaretur à Rege, quem fortissimum hac ætate virum reputaret, primas quidem, ut decebat, Regi, secundas Eboracensi Duci deferbat.

Hinc illi populorum plausus & gentis totius acclamationes, cum melioribus auspiciis reversus tandem in patriam talem ac tantum Imperatorem Britannia ostentavit. Meminerant illi quidem, ut decennis puer altiterat olim parentis lateri, nec cruentam subire cum eo veritus incerti Martis aleam, impavidum & periculorum contemptorem animum jam præferret: at recentibus auctum victoriis triumphisque nobilitatum cum cernerent, quantum hinc sibi, quantum Patriæ accessisse præsidium gratulabantur!

Sensere scilicet illi postmodum, quàm non temere tam latos de Jacobo rumores fama sereret; quàm non inanem ipsi de illius virtute spem fuscitassent; cum Batavicam navali prælio classem aggressus, novum ad hunc usque diem fortitudinis ac roboris prodigium, stupentibus Batavis, Anglis applaudentibus consignavit. Bis excussus navi propria, quam hostis incenderat, non destitit urgere pugnam acrius; donec incensa vicissim navi hostium Prætoria, sepulto fluctus inter ac flammæ ^{Obdam} duabus ac viginti navibus aut cap-

ptis, aut incensis, aut depressis, tristes lacerae classis reliquias longè lateque fugavisset. Cujus facinoris gloria vel apud immemorem Britanniam tandiu vigeat, quandiu perstant Senatus acta; quò jubente decreta Victori, totius gentis nomine, solemnibus gratulatio est, & ad gratificandum Patriæ conservatori, quingenta ex ætario publico nummorum millia, triumphale munus, oblata sunt.

Quid alteram memorem post quinque annos de iisdem Batavis victoriam; cum junctis in unum Gallia Britanniaque navalibus copiis, famosus ille totoque metuendus mari Ruiterus victus fugatusque est? Præerat Angliæ Classi Jacobus, quem hostis ratus stare in anchoris, & concubia nocte imparatum aggressus, tam viriliter exceptus est, ut amissis multis navibus, Victoris arma, piceæ caliginis interventu, vix ac ne vix quidem effugeret. Sic per ista fortitudinis prodigia præpotens rerum omnium moderator Deus invictum generosi Principis animum ad majora pro Religionis laude certamina informabat.

Tot parta facinoribus fortis ac peritæ terra marique Imperatoris fama, mirum quantam apud omnes Eboracensi Duci auctoritatem ac gratiam exciret. Accedebant reliquæ dotes animi, quæ virtutes bellicas exornarent; officiosa quædam expertæque fuci comitas, chatitas in domesticos, in alienos humanitas, in amicos sincero plena studio benevolentia: quibus sic omnium animos ad se rapiebat, ut in tanta factionum varietate, quibus divisam ac dissidentem usque Britanniam vidimus, nulla tamen his temporibus reperiretur, quæ amicum habere Jacobum non ambiret.

Ergo omnium vergere in eum ob-

sequia, converti oculos, voluntates inclinari, & quoniam destitutus erat liberis Rex Carolus, nec spem futuræ proles faciebat, ad heredem fraterni Imperii designatum populi pariter ac nobilitatis studia desistere.

Rebus tam feliciter Jacobo fluentibus, ut non tam jure natalium, quàm conspirantibus omnium votis regnaturus olim videretur; quis animum induxisset, Auditores, deservisse sensim populorum studia, unde par fuisset succendi illa magis atque inflammari.

Scilicet dedoctus errorem jam dudum, quem cum ipso lacte suxerat Jacobus, non dubia identidem sui ad Catholicam Fidem reditus indicia præferrebat. Nam cum cupido semper æqui rectique animo haesisset ille scrupulus, huic se mancipatum esse Religioni, quam nec coluissent olim Majores sui, nec ipsa Britannia tota nisi Henrici VIII. temporibus agnovisset; voluerat ipsam Lutheranae Sectæ adire fontem, & quibus illa præsidis in novam Religionis formam crevisset, diligentius perscrutari. Atque, ut erat in eo perspicax ingenium, & cum cæteris in rebus, tum verò in Religionis causa sagacissimum, viderat penitus atque intellexerat quàm alienis à vera utriusque Testamenti Religionis institutis atque auctoribus, Protestantium, ut vocant, factio prodidisset.

Illam divino Spiritu afflatus homines, insignes morum innocentia, sanctitate vitæ conspicuos præcones ac pastores ostentabat. Hæc avaritiæ turpissimos asseclas, humanarum divinarumque legum contemptores, viros omni vitiorum corruptela depravatos. Illa volentibus suscepta, & solo patientiæ lenitatisque subsidio longè lateque diffusa; hæc nata in san-

guine & armorum vi propagata. Illa suadere modestiam, erudire ad honestatem; animi impotentis impetus coercere; hæc inspirare superbiam, stimulare ambitionem, pravis quibuscumque cupiditatibus frenum laxare. Illa obtemperare novæ moderatorem imperiis, & iniquum etiam jugum constanter pati: hæc detrectare jussa Principum didicerat, & ad defectionem rebellionis faces præferre.

In tanto Religionis utriusque discrimine senserat Princeps oculatissimus, quid credendum porro, quid sequendum foret; & iisdem convictam rationibus Annam priorem conjugem, sceminam ingenii vi, & animi robore, quam sexus hic ferat, majorem easdem in partes traxerat: tantum cognita probe explorataque veritas valuerat apud eos, quos sola Natalium conditio superstitionis cultores effecerat? Igitur ejuratis erroribus Jacobus Religionem veram deinceps colere, nondum palam id quidem, quia conscius fraternæ mutationis Rex Carolus, & ii qui Jacobi partibus impensius favebant, hoc sibi postularant indulgeri, donec res ipsa, quam Religionis gratia moliebantur, expeditam cultui ejusdem publico viam aperiret.

Etenim erat hoc in votis jam pridem Carolo, qui & Catholicum nomen fovebat in sinu, & plus in Anglis Catholicis obsequii atque præsidii, quam in cæteris, qui alias Religionum Sectas colerent, expertus semper fuerat, ut expeditam bonis omnibus & sanctissimis olim decretis confirmatam, liberam in Anglia cuiuscumque Religionis profitendæ facultatem restitueret. Suffragabantur Regis consilio viri non pauci in tota Britannia primarii: interim expectare Jacobus felicia tempora, & rem conspirantibus animis promovere.

Venit tandem dies ille optatissimus, qui Ducem Eboracensem votorum compotem effecit. Stabilita decreto regio, actisque publicis libertas illa, quæ Catholicam Fidem, si non penitus eximeret servitute, aliqua saltem fortunæ melioris expectatione consolabatur.

Verum heu! parum providas, parum tenaces recti mentes hominum! Cogitur postmodum Carolus refugere quod sanciverat; & permissam tanto apparatu veræ Fidei palam profitendæ licentiam revocare. Quanto mærore tuo, Jacobe, quanto rerum tuarum dispendio! Tu, quem impertitæ paulò anteliberatæ auctorem studiosissimum noverant, quicumque Catholicum nomen odissent. Quam jugis hic fuit, quam fatalis fons & origo turbarum! Sensisti periculum, nec doluisti tamen, nec te facti poenituit; paratum ultro quamlibet jacturam pati, dum Religionem servares.

Sensit & Carolus, Auditores, quem iniqua temporum necessitas invitum ac repugnantem huc adegerat, & commorus periculo Fratris, quem unice diligebat: tentavit omni ope ac studio, crescentem in dies metuendæ factionis invidiam avertere. Vicin tamen illa Regis prudentiam ac studium, quia Jacobi constantia atque Religio vinci non potuit. Nam ut videntur hæreticarum partium fautores, eò demum recidisse rem, ut ad Principem Catholicum universus Angliæ Principatus, legitimo successionis jure, brevi perveniret; quas non Deus immortalis! adhibuerunt artes & machinas, ut tam fatalem erroris plagam declinarent! Parum fuit quòd sancita olim per summum nefas renovarent decreta, quibus Catholici aut excluderentur omni Magistratu, aut veram abjicere Religionem cogebantur: quoniam tam iniquis legibus

non

non tenerentur Regii Sanguinis Principes; instituere placuit, renitente ac repugnante Carolo, novum impii Sacramenti genus ab omnibus, quicumque munus aliquod exercerent, exigendum.

His petebatur insidiis Jacobus, penes quem esse rerum administrationem omnium tanto Britannia commodo Carolus voluerat. Etenim maris præfecturaungebatur; præerat Imperator terrestribus navalibusque copiis; primariam in Britannia quinque Portuum provinciam exercebat publici Consilii caput, moderator & arbiter. Exhorruit totus vel ad ipsum infandi sacramenti nomen Princeps Religiosissimus, & ne pollutus eo posset videri, omnem ultro volensque Principatum palam abdicavit.

Laudentur enim veteres illi Christiani nominis defensores, qui partam rebus bellicis gloriam, & cuncta victoriarum insignia lubenter ponerent, quibus, nisi ejurato Christi nomine, frui non liceret! An non majus aliquid nostris temporibus orbi Catholico Jacobus exhibuit? Nam qui Episcopales in Anglia vocantur, Secta his temporibus omnium potentissima, & Regiæ Majestati, ac Familiæ præ cæteris addicta, hoc unum Eboracensem Ducem precabantur, ut dissimularet tantisper Religionem, quam amplexus fuerat, donec factionum æstus deferveret: daret hoc Fratri Carolo amoris pariter & obsequii pignus, ut ipsum honoris gratia Protestantium in fana comitaretur: in eo rerum statu esse id factionis genus ejusmodi, quod Religio Catholica facile condonaret: quod si exorasset semel ab eo, devovebant se totos Jacobi commodis, & vel vitæ periculo certam ipsi ad imperium viam asserbant.

Hic verò Jacobus, Tamen non

faciam, inquit, neque hoc prætor vel publica illa munera, quibus jam exspolior, vel triplicis Corona, quod me contingit, decus bene redemptum putem! Veritus nimirum cum prius illo Judaicarum legum vindice Eleazaro, ne, si Religionis in causa sinceritati defuisset, vel calumniam ipsi Religioni, vel Religionis cultoribus offensionem pareret.

Quanquam, steterit hic utinam factionis hæreticæ vis ac furor! Ecce oppugnatur fides & obsequium Religiosi Principis, & metuendæ Regis ipsius in vitam conjurationis, quæ feritur à Catholicis conflata, tanquam auctor accusatur.

Itane verò tam futile, tam impudens, tam incredibile calumniæ genus inveniat fidem! Invenit tamen, Auditores, aut invenisse saltem visum est. Et tu, Carole, qui Fratris animum unus omnium optimè noveras; quem probaras toties tam obsequentem, tam cupidum tui, tam amantem, etiam hoc credes? Absit hæc labe à Caroli memoria, Auditores! doleamus potius Principis infortunati vicem, cui in tanta temporum calamitate, unus hic servandi Fratris modus relinquitur, si non omnem derogasse calumniæ fidem videatur, & in Flandriam jubeat Fratrem exulare. Exulabit quidem Jacobus, Auditores, at postquam confutata calumnia, & sua in Regem ac Fratrem palam approbata fide, unius Religionis servatæ reus censeripossit.

Tamen heu! dum abis, sinceri gregis Pastor ac Patronus, interim defertas in oves immanis luporum furor defecit, tanto acrius, quanto agrius tibi ferat ignosci; manat undique sanguis innoxius, & cruenta passim cædes exoritur. Quanquam, ne doleas; quandoquidem innocentes illa victi-

ma

mæ non dolent; felices imò, dum tibi Religionis vindici, dum Religioni ipsi viriliter oppetunt. Tuque, ò Societas Jesu, funestissimæ illius tragœdiæ pars non minima, gratulare tibi! Sors hæc tua est, ut quacumque terrarum in parte Catholicum in nomen bellum insurgat, prima Religioni victima semper occumbas.

Verùm, Auditores, qui lætus ac triumphans, ubi Religionis causa posceret, è Britannia decesserat, non intuit, vel capitis discrimine, regredi illuc etiam non revocatus, cum eadem Religio postulavit. Gravem in morbum Rex Carolus incidere: adfuit ex improvise periclitanti Fratri Jacobus, ut, quem noverat Catholicæ Religionis cupidum & amantem in sinu, publicum ab eodem cultum exoraret. Nec frustra, recreatus Fratris præsentia, qui se moriturum crederet, Rex Frater, & de Hæresi deponenda seridè admonitus, repellere primùm magno omnium stupore hæreticos. Episcopos, qui ultima Lutheranae sectæ Sacramenta moribundo impertituri venerant. Mox cum accersendum quantocyus Catholicum Sacerdotem Jacobus adjecisset, non abnuere quidem Carolus, sed conversus ad Fratrem, & amplexibus eum astringens. ulnis. *Heu! mi Frater, inquit, quantam tuum in caput Sacerdos ille procllam excitabit!* Hic effusus in lachrymas Jacobus, quas amor, quas Religio & mixtum utrinque gaudium eliciebat: *Esto securus mei*, subjecit. *Felix ego: mi Frater, id si totius effusione sanguinis prestare tibi officium possim.* Convaluit demum ex ea ægritudine Carolus; ac si, conversis deinceps in meliora studiis, Catholicæ Religionis in gremio mortuus est, tam expetitam bonis omnibus mutationem piæ Jacobi sollicitudini gratulemur.

At quò felicis Religioni Jacobus adlaborat, eo gravius asperare eorum animos, qui nihil tam metuerent, quam Catholici Principis imperium experiri. Ergo inflammari novus in eum furor, nova invalescere conjuratio, cujus vim eludere denuo nisi salubri fuga non possit. Gratiæ tibi, Deus immortalis! qui Jacobum in Scotiam deduxeris, unde quietem totum Imperio, atque tranquillitatem accerferet. Illic enim placatos magis & sibi devotos obsequium in omne nactus animos habuit, unde perniciosos malevolorum consiliis mederetur. Mox partim absumptis vario temporum fato metuendæ conjurationis principibus, partim repressæ legum ac Regis auctoritate, rebellium pertinacia, ita conversa tandem in Jacobum studia sunt, ut, quam senserat apud Scotos, benevolentiam populorum, eandem Londini pariter experiretur.

Igitur dum nihil de suo in Religionem studio remittit Jacobus; dum ejusdem commodis ac gloriæ totus inservit, dum tuendi Catholici nominis causa, nullo vel amittendi Regni, vel subeundæ mortis periculo deterretur; ita visa est Religio vicissim parem Jacobo referre gratiam, sedare turbas ac seditionum tumultus compescere; denique sic in omnium animis pristinam Eboracensis Ducis admirationem, & sopitum amorem suscitare; ut mortuo non ita multo post Carolo, conspirantibus populorum votis, Britannicum imperium capefferet. Nunc imperio potitus, quam nihil metuerit, ut eandem in Anglia Religionem promoveret, altera Orationis parte videamus.

Quantis & quam variis hominum animi obnoxii sint motibus, ubi semel, vel obsequii vel Religionis jugum excussere, turbulenta Britannia:

tem-

tempora, de quibus huc usque diximus, Auditores, satis demonstrarunt. Ac nisi superior quædam & humanis viribus atque consiliis vis major tot infanis tumultibus compescendis ipsa præfuisset, in tantarum perturbatione, quæ pars quietis aut tranquillitatis ulla potuisset expectari?

Cum incensi pertinacibus odiis, æmulationis Religionisque stimulis incitati, Eboracensis Ducis in perniciem omnium animi furerent; cum solemnibus tot decretis universi pœne ordines ad excidendum legitimæ jus successione conjurassent; quis sibi persuasisset, tam repentinam, tam inauditam fore populorum conversionem, ut eundem non ita multo post conspirantibus votis solio evererent, & quàm fuissent olim ad nocendum projecti, tam propensi ad obsequendum videri vellent?

Retexamus diligentius temporum istorum memoriæ, Auditores, & quàm felicibus auspiciis Jacobus II. inierit Regni primordia, recolamus. Erit hoc saltem leve subsecutæ mox calamitatis solatium; & quàm immeritò optimam ea Principem afflixerit, vel ad ipsos auctores mali libebit provocare.

En offert se mihi recenti plena gaudio Britannia, & obviam novo Regi gratulabunda procedit. Audio festos undique Populorum plausus, & lætas tergemini Imperii acclamationes; quas non tam dedit officii ratio, quàm subitus veri amoris imperus elicit. Video concurrentes invicem Imperii totius ordines, & suum decretis solemnibus obsequium, fidem, studia, benevolentiam restantes. Ipse Senatus ille, tam infensus non ita pridem Eboracensi Duci, tam pertinax odiorum, tam juratus designati Principis in ruinam, sua sponte rescindit acta, leges abo-

let, nec contentus modò vetera Regum jura sancire denuo Jacobi in gratiam, nova etiam subsidia, florentes media in Pace exercitus, & summam rerum omnium potestatem impertit,

Quibus in rebelles animis, si quæ supersunt adhuc veterum factionum reliquiæ, deserviunt! Deficit ab obsequio Comes Argillæus, & inquietæ mentis impotens seditiosa movet in Jacobum arma? Agitur illico proditæ Majestatis reus, & à Dunbartone, quem nulla unquam fortunæ calamitas, vel à Deo, vel à Rege suo sejunxit, victus, fugatus & captus, dignas rebellionis pœnas capite persolvit. Exclusus Regno, cui dudum inhiarat perperam, Dux Monmouthensis, & obsequendi impatiens rebellionis vexillum erigit; proscribitur pariter, & nulla regii Sanguinis, quo se indignum exhibuerat, habita ratione, eodem supplicio afficitur. Extinctis seditionis ducibus, alta pax, quies ubique, summa tranquillitas.

Ad hanc, qua Jacobus securo fruebatur in otio, populorum suorum benevolentiam accedebant honorifica de eodem gentium exterarum judicia, & constans apud omnes opinio alta cujusdam invictæque mentis, quam nulla rerum temporumque varietas inflexerat. Hunc Galli viderant, & prima initæ ab ipso militiæ rudimenta suspexerant; senserant Batavi fulminantem, comitem laborum ac socium Hispani extulerant; Belgæ stupuerant exulem, atque inter iniquæ sortis ludibria constantem & erectum. Denique hanc apud omnes nominis sui famam Jacobus exciebat; ut regnantem jam nemo amicum non ambiret; nemo experiri vellet hostem, Europa tota contraversiarum Judicem atque arbitrum expeteret.

Le Comte d'Argill.

Le Duc de Monmouth.

Fe-